

PRIKAZ

*Valerija Botrić**

WELFARE AND EMPLOYMENT IN A UNITED EUROPE

Giuseppe Bertola, Tito Boeri and Giuseppe Nicoletti (ur.),
The MIT Press, Cambridge, Massachusetts,
Fondazione Rodolfo Debenedetti, 2001., str. 291.

Knjiga *Welfare and Employment in a United Europe* prva je publikacija talijanske zaklade Fondazione Rodolfo Debenedetti. Kao što je svrha zaklade poticati istraživanje mirovinskih sustava, demografskih trendova, nejednakosti i siromaštva, uvjeta na tržištu rada i utjecaja procesa harmonizacije na području Europske unije na navedene društvene pojave, tako i ova knjiga zapravo na odgovarajući način predstavlja područje djelovanja zaklade.

Iako se knjiga sastoji od čak devet izdvojenih dijelova, ona sadržajno predstavlja sintezu dviju studija – jednu, koja istražuje povezanost između različitih sustava socijalnog osiguranja i tržišta rada u zemljama članicama Europske unije, i drugu koja istražuje utjecaj integriranja Europske unije na tržište rada u zemljama članicama. Budući da se radi o sintezi dviju ne u potpunosti nevezanih studija, na izradi kojih su sudjelovali brojni autori, stilski se svaki dio može izdvojiti u posebnu cjelinu, te promatrati kao odvojeni rad. Ipak, kada se knjiga promatra u cjelini, implicitni se zaključci koje čitatelj dobiva iz ukupnoga dojma razlikuju od onih koje bi dobio kada bi se svaki dio promatrao zasebno.

Tito Boeri, u uvodnom dijelu pod naslovom “Putting the Debate on a New Footing”, ističe potrebu kontinuiranog istraživanja ovog područja, vezano uz aspekte integriranja tržišta proizvoda i odluke o vođenju zajedničke monetarne politike. Autor tako na str. 1 kaže: “We need fewer apocalyptic statements, fewer cassandras, more facts, and deeper theoretical perspectives”. Tako je motiv za provođenje tih

* V. Botrić, mr. sc., asistentica u Ekonomskom institutu, Zagreb. Primljeno u uredništvo: 26. 5. 2003.

Prikaz je pripremljen tijekom boravka autora na Sveučilištu u Oslu. Autor zahvaljuje na stipendiji The Research Council of Norway, ref. IS SOE02/03-31.

istraživanja, prije svega bolje razumijevanje utjecanja čvršćeg integriranja gospodarstava na području Europske unije na kretanja na tržištu rada pojedinih zemalja članica. Kao poseban motiv za istraživanje navodi se činjenica da su u tijeku faze integriranja u zajedničko tržište zabilježena smanjivanja radničkih prava u zemljama članicama u odnosu na ostale razvijene zemlje. No, potrebno je naglasiti da područje kojim se knjiga bavi nije usko definirano na način da se istražuju razlozi takvih kretanja, već prije svega nastoji potaknuti raspravu o relevantnim pitanjima, pa tek zatim dati konkretne odgovore na pojedine zabilježene ekonomske pojave.

Giuseppe Bertola, Juan Francisco Jimeno, Ramon Marimon i Christopher Pissarides autori su prve studije pod nazivom "EU Welfare Systems and Labor Markets; Diverse in the Past, Integrated in the Future?". Autori analiziraju različite napore zemalja članica vezane uz sustave osiguranja od slučaja nezaposlenosti. Općenito, kritiziraju napore zemalja članica Europske unije u okviru luksemburškog procesa fleksibilizacije europskog tržišta rada zasnovanoga na četiri stupa, te izražavaju stav da ne postoji mehanizam koji će povećati fleksibilnost tržišta rada između zemalja članica, ako već ne postoji takav mehanizam unutar zemalja članica. Kao argument nepostojanja mehanizma za povećanje fleksibilnosti, navodi se permanentno viša stopa nezaposlenosti u nekim regijama Italije ili Španjolske. Stoga se proklamirani naponi zemalja članica Europske unije za postizanjem ekonomskog sustava koji osigurava veću mogućnost zapošljavanja raspoložive radne snage i obveza da se izrade tzv. Nacionalni planovi zapošljavanja, ocjenjuju kao slabo koordinirani pregled mjera koje se provode u nacionalnim gospodarstvima, bez odgovarajućih ocjena njihove učinkovitosti.

Zanimljiv dio knjige svakako su objavljeni komentari studija, kojima se čitatelju skreće pozornost na neke posebne dijelove studije, ali istovremeno daje i drugačiji pogled na istu problematiku. Tako su komentare na prvu studiju dali Charles Bean i Gøsta Esping-Andersen. Charles Bean je posebno skrenuo pozornost na to da pitanje cilja socijalne politike valja općenito promatrati u svjetlu neefikasnosti tržišta i postojanja eksternalija, i da se tek tada može donijeti odluka u kojem se smjeru kreću politike u pojedinim zemljama. Gøsta Esping-Andersen naglašava da je uzak ekonomski okvir neprikladan za analiziranje ukupnih učinaka socijalnih paketa pojedinih zemalja, i da je u okviru analize potrebno uključiti i specifičnosti društvene strukture svake pojedine zemlje (karakteristike tipične obitelji, uključenost žena na tržištu rada i slično), koje u pojedinim slučajevima onemogućuju izravnu usporedbu sustava socijalnog osiguranja koji primjenjuju pojedine zemlje, posebno kvantitativnih pokazatelja. Osnovna kritika studije koja proizlazi iz komentara jest da se sustavi blagostanja ne smiju promatrati samo usko kroz prizmu izdašnosti naknade za nezaposlene u pojedinoj zemlji ili kroz sustav mirovinskog osiguranja, već da je potrebno u obzir uzeti sve specifičnosti društva koje je generiralo institucionalni okvir kojeg se učinkovitost uspoređuje bilo u tijeku vremena ili sa drugim zemljama.

Giuseppe Nicoletti, Robert C. G. Haffner, Stephen Nickell, Stefano Scarpetta i Gylfi Zoega autori su druge studije pod nazivom "European Integration, Liberation and Labor-Market Performance". Hipoteza koja se testira tim istraživanjem jest da konkurencija na tržištu proizvoda (povezana s procesom integracije u zajedničko tržište) u interakciji s postojećim institucijama na tržištu rada može utjecati na različit konačni ishod na tržištu rada zemalja članica. Posebno je pitanje hoće li konkurencija na tržištu roba u dovoljnoj mjeri potaknuti ekonomske agente, ali i vlade država članica u smjeru provođenja reformi i promjene institucija kojima se regulira tržište rada. Iako autori provode i empirijsko istraživanje u kojem se ispituju konvergencija razina cijena među zemljama članicama i njezini makroekonomske učinci, značajan je dio studije posvećen pregledu relevantne literature i teoretskim razmatranjima o mogućem utjecaju gubitka monetarne neovisnosti u svakoj pojedinoj zemlji članici. Iako autori ne nude nikakav konačan zaključak vezan uz promatranu problematiku, već razmatraju nekoliko mogućih scenarija, općenito se iz analiziranoga može zamijetiti da je nemogućnost donošenja jednoznačnog zaključka o posljedičnom budućem razvitku događaja izravna posljedica heterogenosti gospodarskih sustava zemalja. Također, iako provedena empirijska istraživanja nastoje obuhvatiti osnovne specifičnosti pojedinih zemalja, autori ne pretendiraju na objašnjavanje razvitka situacije u svakoj zemlji članici, već nastoje pronaći zajednički nazivnik za dobivanje općenitih zaključaka provedenog eksperimenta objedinjivanja tržišta.

Komentare na drugu studiju dali su Olivier Blanchard i Andre Shapir. Komentari tih autora uglavnom se mogu svesti na preispitivanje realnosti pretpostavki korištenih prilikom provođenja empirijskih istraživanja iz čega slijedi izvođenje zaključaka na osnovi provedene analize.

Iako se u posljednjem poglavlju pod nazivom "Conclusions: Is There a Role for Supranational Institutions?" Tito Boeri pita: "nameće li harmoniziranje jedne ekonomske politike potrebu i za harmoniziranjem svih ostalih ekonomskih politika", on istovremeno donosi i zaključak da je takav pothvat visoko rizičan. Glavnu prepreku harmoniziranju socijalne politike autor vidi u heterogenosti socijalnih politike na području Europske unije, ali i u procesu donošenja odluka o smjeru harmoniziranja – sustav donošenja odluka većinskim glasovanjem, može rezultirati stanjem u kojem su neke nacije uvijek u manjini, pa stoga uvijek gubitnici. Dalje, sustav zajedničkog donošenja odluka u okviru Europske unije rezultira neobičnim političkim situacijama u kojima političke stranke u okviru procesa donošenja odluka u Europskom parlamentu glasuju suprotno od proklamiranih političkih stavova na nacionalnoj razini, sve u cilju da bi osigurale veći dio zajedničkog kolača za nacionalne potrebe. Ovom stavu autora može se dodati da takav sustav odlučivanja ne rezultira tim problemom samo u slučaju pokušaja harmoniziranja socijalnih politika, već i u pokušaju harmoniziranja ostalih segmenata zajedničkog tržišta.

No, postavlja se pitanje daje li ova knjiga "više činjenica i dubljih teoretskih promišljanja", kao što je to u uvodnom dijelu najavljeno. U tom smislu, može se

primijetiti da je najinformativniji dio knjige njezin dodatak, u kojem je naveden pregled donesenih mjera socijalne politike po pojedinim zemljama članicama Europske unije u razdoblju 1986.-1997., iz kojeg se mogu donijeti dva zaključka. Prvi je da su promjene u zemljama relativno česte i da, i kada se promatra neka zemlja odvojeno, u okviru navedenog razdoblja, donesene mjere često imaju suprotne učinke i ne može se utvrditi opći smjer kretanja. Drugi zaključak proizlazi iz prvoga, a taj je da se iz prikazanoga ne nazire zajedničko usmjerenje prema supranacionalnoj politici.

Iako nevelika obujmom, posebna vrijednost ove knjige odražava se u iskazanom pluralizmu mišljenja o temi koja je relevantna ne samo za zemlje koje su već članice Europske unije, već i za zemlje koje pretendiraju na članstvo, kao što je to Republika Hrvatska. Studije takve vrste pokazuju da se potencijalni učinci ujedinjivanja tržišta neprestano preispituju za zemlje koje su već uključene u proces integriranja. Zaključci također upućuju i na to da je neizbježno da u tom procesu integriranja u pojedinim segmentima postoje dobitnici i gubitnici. Stoga je relevantnost ove knjige za hrvatsko gospodarstvo i više nego očita. Preispitivanje učinaka odluka iz područja ekonomske politike potrebno je prije samog donošenja odluka, ali svakako i nakon. Stoga je motiv objavljivanja ove knjige, spoznaja činjeničnog stanja i objašnjavanje stvarnosti na znanstveno konzistentan način, motiv koji bi morao biti kontinuirano prisutan i u hrvatskoj znanstvenoj praksi.